128423 ـ چرا فقها روزه گرفتن یازدهم محرم را همراه با روز عاشورا مستحب می‌دانند؟

سوال

من همهٔ احادیث را دربارهٔ روز عاشورا خواندم و در هیچ‌یک از آنها ندیدم که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ برای مخالفت با یهودیان اشاره به روزه گرفتن روز یازدهم محرم کرده باشند بلکه فرمودند: اگر تا سال آینده زنده ماندم حتما روز نهم و دهم را روزه خواهم گرفت که این برای مخالفت با یهودیان بوده. همینطور ایشان ـ صلی الله علیه وسلم ـ یارانش را به روزه گرفتن روز یازدهم امر نکردند و بنابراین آیا اگر کاری را انجام دهیم که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ و یارانشان انجام نداده‌اند کارمان بدعت نیست؟ و کسی که روزهٔ روز نهم از وی فوت شده آیا کافی نیست که فقط روز دهم را روزه شود؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

علما روزه گرفتن روز یازدهم محرم را مستحب دانسته‌اند زیرا امر به روزه گرفتن این روز از پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ به اثبات رسیده چنانکه امام احمد (۲۱۵۵) از ابن عباس ـ رضی الله عنهما ـ روایت کرده که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: روز عاشورا را روزه گیرید و در این مورد با یهودیان مخالفت ورزید؛ یک روز قبل یا بعد از آن را [نیز] روزه شوید.

علما دربارهٔ صحت این حدیث اختلاف کرده‌اند؛ شیخ احمد شاکر آن را حسن دانسته و محققان مسند احمد ضعیفش دانسته‌اند.

ابن خزیمه (۲۰۹۵) نیز این حدیث را با این لفظ آورده و آلبانی درباره‌اش می‌گوید: سندش به سبب ضعف ابن ابی لیلی ضعیف است و عطا و دیگران با وی مخالفت کرده‌اند زیرا آن را از ابن عباس به صورت موقوف (یعنی سخن خود ابن عباس) روایت کرده که سندش نزد طحاوی و بیهقی صحیح است.

حال اگر این حدیث حسن باشد [چنانکه شیخ احمد شاکر می‌گوید] که حسن و قابل قبول است و اگر ضعیف باشد، علما دربارهٔ حدیث ضعیف در این موارد تسامح به خرج می‌دهند زیرا ضعف آن اندک است و دروغین یا ساختگی نیست و همچنین در باب فضائل اعمال است به ویژه که ترغیب به روزهٔ ماه محرم از پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ روایت شده و حتی ایشان می‌فرماید: بهترین روزه پس از رمضان، روزهٔ ماه محرم الله است به روایت مسلم (۱۱۶۳).

بیهقی این حدیث را در سنن کبری با لفظ پیشین آورده و در روایت دیگری به جای یک روز قبل یا یک روز بعدش روزه بگیرید از واو استفاده کرده به این صورت که: یک روز قبل و یک روز بعدش را روزه گیرید.

حافظ ابن حجر نیز در إتحاف المهرة (۲۲۲۵) این حدیث را با لفظ یک روز قبل و یک روز بعدش را روزه شوید آورده و گفته است: احمد و بیهقی آن را با سند ضعیف روایت کرده‌اند که به سبب ضعف محمد بن ابی لیلی است اما او به تنهایی این را روایت نکرده بلکه صالح بن ابی صالح بن حی نیز از وی متابعت کرده است.

در نتیجه این روایت استحباب روزه گرفتن نهم و دهم و یازدهم را می‌رساند.

برخی از علما سبب دیگری را برای استحباب روزه گرفتن یازدهم ذکر کرده‌اند که همان احتیاط برای روز دهم است چرا که ممکن است مردم در مورد هلال ماه محرم اشتباه کنند و ندانند که روز دهم دقیقا کدام است و اگر مسلمان روز نهم و دهم و یازدهم را روزه شود مطمئنا عاشورا را روزه گرفته و ابن ابی شیبه در مصنف خود (۲/ ۳۱۳) از طاووس ـ رحمه الله ـ روایت کرده که وی یک روز قبل و یک روز بعد از آن را از ترس اینکه از دستش دهد روزه می‌گرفت.

و امام احمد می‌گوید: هرکه بخواهد عاشورا را روزه شود روز نهم و دهم را روزه بگیرد مگر آنکه ماه‌ها بر وی نامشخص شود که در این صورت سه روز روزه شود و ابن سیرین چنین می‌گوید.

المغنی (۴/ ۴۴۱).

بنابر آنچه گفته شد روزه گرفتن سه روز (نهم و دهم و یازدهم) را نمی‌توان بدعت نامید.

اما اگر کسی روز نهم را از دست داد و تنها روز دهم را روزه گرفت کارش اشکالی ندارد و مکروه نیست و اگر روز یازدهم را همراهش روزه بگیرد بهتر است.

مرداوی در الانصاف (۳/ ۳۴۶) می‌گوید:

روزه گرفتن روز دهم به تنهایی بر اساس قول صحیح در مذهب مکروه نیست و شیخ تقی الدین [ابن تیمیه] نیز همین را می‌گوید که این کار مکروه نیست. نقل به صورت مختصر.

والله اعلم.